

Posudek bakalářské práce
Architektura a struktura zástavby raně středověkých center

Ladislav Damašek

Ústav pro archeologii, FF UK v Praze

Práce se zabývá architekturou na českých opevněných sídlech v období, které autor vymezil 9.–11. stoletím, takže v drtivé většině případů je předmětem jen dřevěná architektura. Práce je rozdělena do dvou částí. V první shrnuje a vyhodnocuje publikované poznatky a ve druhé zpracovává a vyhodnocuje relikty dřevěné architektury prozkoumané v 80. letech minulého století v ústředním areálu staroboleslavského hradiště.

***

Náplní **prvé části** jsou stavební konstrukce na 12 opevněných lokalitách (pod heslo Kouřim zahrnuty polohy Stará Kouřim a Sv. Jiří), jejichž převážná část se koncentruje ve středních Čechách. Z ostatních částí Čech jsou zastoupeny tři lokality (Hradec u Němčic, Tašovice-Starý Locket a Vlastislav). Nejde tedy o úplný katalog lokalit s nálezy stavebních relikтів, nicméně zřejmá jsou dvě kritéria, kterým výběr podléhal: dostatečně rozsáhlý výzkum a zároveň autorův zájem sledovat jádrovou oblast politické a sociální etatizace raného českého státu.

Na těchto lokalitách se autor zabývá relikty staveb z hlediska konstrukce, dispozice, organizace v prostoru a datování. Vybaven přípravným studiem základní literatury o problematice studia staveb (zde bych doporučil také monografii Z. Škabradý) rozdělil stavby na zahloubené a nadzemní a z hlediska konstrukce na blokové (srubové a kamenné) a skeletové (sloupové a kůlové). Literární rešerší o každé ze 12 lokalit pak vytvořil stručný a výstižný přehled zjištěných staveb a jejich vlastností a datování, který následně posloužil jako východisko dalšího hodnocení. To je podáno v kap. 2.12 formou textu a přehledných tabulek. Autor poukazuje na neuspokojivý stav bádání a to i u těch lokalit, které dodnes představují základní pilíře archeologického poznání vývoje raného českého státu. Dobře vnímá limity archeologického poznání formačních a transformačních procesů a jejich důsledky pro interpretaci. V další kapitole (kap. 3) porovnává získané poznatky se stavební kulturou v českémraně středověkém venkovském prostředí.

Autorovi se podařilo zaznamenat několik závažných trendů v zastoupení stavebních forem: (1) Na hradištích se objevují všechny známé kategorie staveb (zahlobené, nadzemní) a konstrukcí (srubové, skeletové, kamenné nebo na kamenných podezdívkách). Naproti tomu na venkově jsou známy jen zahlobené stavby a sroubené nadzemní stavby. (2) Srubové stavby mají na hradištích těžiště výskytu v 10.–11. stol. Od doby okolo r. 1000 se od venkova odlišují tím (alespoň pokud je známo), že se mezi nimi objevují objekty víceprostorové (se dvěma prostory – Budeč, Pražský hrad; se třemi prostory – Budeč, Levý Hradec). Tyto dispozice proto pracově spojuje s elitním prostředím. (3) Stavby se sloupovou/kulovou konstrukcí stěn jsou známy jen na hradištích. Původ těchto konstrukcí je některými autory (P. Vařeka, P. Milo) hledán v germánském prostředí (dodávám, že takto uvažoval již B. Dostál pro Velkou Moravu). (4) Mezi skeletovými stavbami z různých lokalit se rýsuje náznak jedné společné formy obytných domů, které charakterizuje obdélný půdorys a plošná výměra okolo 35–50 m² (tj. zhruba dvojnásobek plochy běžných obytných staveb); tyto objekty jsou doloženy na Libušíně, v Budči a Levém Hradci.

***

Druhá část práce je věnována známým, dosud však jen předběžně zpracovaným pozůstatkům dřevěných staveb z centrální části staroboleslavského hradiště. Tyto objekty se našly v sondách G, H, J (celkem cca 30 m²), jejichž komplexnímu rozboru a vyhodnocení se tudíž autor věnuje. Východiskem jsou mu dokumentace a částečně zpracované plánové podklady, které poskytla vedoucí výzkumu dr. I. Boháčová. Autor se pochopitelně zabývá jen raně středověkým souvrstvím o mocnosti 40–100 cm a všemi jeho movitými a nemovitými nálezy. V přílohách podává plánovou dokumentaci (profily a jednotlivé etapy odkryvu půdorysů sond), terénní fotografie, soupisy zahlobených objektů a uloženin a vlastní kresby vybraných keramických a ostatních nálezů. Interpretaci sekvence stratigrafických jednotek podává formou Harrisových diagramů, které sestrojil. Charakterizuje základní etapy stratigrafického vývoje, do nichž ukotvuje horizont s relikty sledovaných staveb. Dále identifikuje pozůstatky jednotlivých částí těchto staveb, jako jsou žlábkové základy po základových věncích srubů, dělicí příčky, ohniště, dřevěné podlahy a zahlobená úložná schránka. Tyto poznatky jsou mu východiskem ke stavebnímu určení budov a k nastínění dynamiky jejich úprav či přestaveb. Důkladnou pozornost věnuje také zpracování keramických souborů ze všech raně středověkých uloženin; tyto nálezy analyzuje v návaznosti na chronologický systém I. Boháčové. Úplně, i když jen stručně pojednává i všechny ostatní artefakty: zl. mazanice, přesleny, hliněné závaží, keramické dlaždice, kostěná šídla, hřeben a kovové předměty.

Autor dospívá k závětu, že zjištěny byly celkem dvě stavby. **Stavbu 1** (sonda G a H) interpretuje jako obytnou, sroubenou s dřevěnou podlahou, ohništěm a úložnou schránkou pod úrovní podlahy. Měla tři, spíše ale jen dvě fáze. V první a druhé se v interiéru nacházelo po jednom ohništi; úložná schránka spadá až do druhé fáze. Vzhledem k omezením sondy nelze určit celkové rozměry stavby, ale šířka měla 4 m. Není zcela vyloučeno, že byla víceprostorová. Objekt je přesvědčivě datován do doby výroby kalichovitých okrajů, tj. do 2. pol. 10. – 1. pol. 11. stol. **Stavba 2** se rozkládala v místě sondy J, tedy nedaleko předchozí. Opět jde o roubenou konstrukci s dobře patrným křížením břevien v nároží (1. fáze), s relikty dřevěné podlahy a ohništěm v interiéru. Později byl ve východní části přiložen (sroubený) přístavek. Celkové rozměry ani přítomnost vnitřního členění stavby nelze určit; jeden její rozměr činí 5 m. Autor vyčlenil dvě až tři fáze, pochybuje ale o samostatnosti 1. fáze. Objekt spadá do stejné doby jako předchozí.

Hodnocení

Autor si vybral velmi zajímavé a málo probádané téma. Při jeho řešení prokázal schopnost pracovat kriticky a tvůrčím způsobem s odbornou literaturou a také s konkrétními nálezy a terénní dokumentací. Své poznatky a myšlenky podává jasně za pomoci velmi dobrého psaného projevu. V textu se objevuje několik nejasností nebo překlepů, na které podrobněji upozorňuji v závěru posudku a které není nutné číst během obhajovacího řízení.

První část práce považuji za bezvadnou. V druhé části rozhodně kladně hodnotím komplexní přístup k netriviálním archeologickým situacím ze Staré Boleslavi a formu jejich zpracování. Domnívám se ale, že interpretace vývoje obou tamějších staveb není zcela uzavřenou záležitostí:

Stavba 1: (1) Ohniště obj. 96 nemůže patřit ke stavbě tvořené základovým věncem (obj. 85 a 86), protože v době, kdy věnec vznikl, bylo již ohniště zasypáno (viz jižní profil sondy H). Vystává tak otázka, zda nezrušit 1. fázi této stavby v pojetí autora. Protože souhlasím s autorovou skepsí pro existenci 3. fáze, byla by v takovém případě stavba 1 pouze jednofázová. (2) Relikt dřevěné podlahy (vr. 130) na východním profilu sondy H se nachází vně základového věnce (východně od obj. 86), což přivádí ke dvěma možnostem: stavba 1

bud' měla v exteriéru dřevěný ochoz, nebo obj. 86 není pozůstatkem obvodu stavby, ale nějaké vnitřní příčky. V druhém případě by stavba 1 byla víceprostorová.

Stavba 2: (1) Z půdorysných plánů je zjevné, že sroubené nároží v nejnižší dokumentované úrovni je integrální součástí stavby 2. Dále je zřejmé, že severní žlábek je totožný se žlábkem obj. 81 zachyceným na plánech dvou vyšších úrovní. Z toho by pak vyplývalo, že severní a východní roubená stěna náleží 1. etapě, o níž proto není třeba pochybovat. (2) Její druhou etapou je bezesporu pravoúhlá sestava žlábků obj. 78, 84 a 95, která však netvoří „přístavek“, jak uvádí autor, neboť tato konstrukce nebyla přiložena ke stěně stávající stavby, ale překryla ji. (3) Z jižního profilu sondy J usuzuji, že obě ohniště (obj. 82 a 105) jsou stratigraficky současné, neboť se zahlubují se z povrchu vr. 132, na kterém leží také pozůstatky dřevěné podlahy (vr. 157). Chápu autorův argument, že existence dvou blízkých ohnišť v jedné místnosti se jeví málo pravděpodobná. Nicméně interiér mohl být členěn na dvě části stěnou, po níž zbyl příčný žlábek obj. 99. Šlo by tak o další doklad víceprostorového srubu v Čechách.

Tyto připomínky vycházejí pouze z předložené dokumentace profilů a půdorysů (v nichž mimochodem chybí nivelety) – terénní deníky nemám k dispozici. Poznámky slouží především jako námět k zamyšlení.

Závěrečné hodnocení

Autor podle mého názoru zcela naplnil požadavky kladené na bakalářskou práci z oboru archeologie, proto doporučuji udělení bakalářského titulu.

Poznámky pro autora

Nůž z vr. 88 mohl být uložen až po zasypání obj. 70, který vznikl až po zániku obj. 85 a 86 tvořících obvod stavby 1, s níž proto sotva mohl souviset. // Jižní profil sondy H: místo „obj. 86“ vpravo by mělo být „obj. 85“. // Severní profil sondy J: nevidím zde hrob 13, který by se zde měl podle půdorysného plánu vyskytovat. Proč? // Jižní profil sondy J: chybí zde obj. 99 a 104, které by se zde podle půdorysného plánu měly vyskytovat. Proč? // Příloha s horizonty proměny zástavby má chybně č. IV místo VI. // V příloze VI, obr. 1 není zobrazena situace

předcházející stavbě 1, jak se uvádí v textu (s. 65), ale situace před jejím odkrytím, tedy právě naopak. Totéž platí pro údaj na s. 66 o stavbě 2, kde je navíc chybně uvedeno „Stavba jedna“.
// O kamenné hradbě ve St. Boleslavi se nedozvídáme z legend, ale z Kosmovy kroniky. // Na celkovém plánu sond (příl. II) jsou sondy označeny chybně (nemělo by být pořadí od východu: H–G–J?). // Na plánech půdorysů sond bych doporučoval uvést severky (přestože jsou správně orientovány). Na fotkách by měl být uveden směr pohledu ke svět. straně. // V odkazech na obrázky s nálezy řádili v textu šotkové – č. v textu neodpovídají číslům v přílohách.

Filipova Huť, 14. 6. 2016

mgr. Ladislav Varadzin, Ph.D.